

УДК 37.91.33:373.3:82-343

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-3\(44\)-410-422](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-3(44)-410-422)

Голубовська Ірина Владиславівна кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти та культури фахової мови, Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, тел.: (0412) 47-08-22, <https://orcid.org/0000-0002-0875-8487>

Підгурська Валентина Юріївна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти та культури фахової мови, Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, тел.: (0412) 47-08-22, <https://orcid.org/0000-0002-9882-6390>

ФОРМУВАННЯ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ КАЗКИ

Анотація. Учитель початкових класів відіграє ключову роль у формуванні читацької культури дитини та залученні її до світу художньої літератури. У процесі професійного становлення бакалавр початкової освіти здобуває ґрунтовні знання з української та світової літератури для дітей; опановує навички аналізу й інтерпретації літературних творів; навчається працювати з художніми текстами, аналізувати їх із різних точок зору, розуміти структуру твору, теми та ідеї, характери персонажів. Майбутні педагоги повинні бути готові до проведення таких уроків мовно-літературної освітньої галузі, на яких учні зможуть не лише засвоювати знання, а й розвивати власні думки й почуття через читання, критично ставитись до тексту, розмірковувати над його змістом та моральними дилемами. Тож формування літературознавчої компетентності в майбутніх учителів початкових класів є важливим аспектом їхньої професійної підготовки.

Мета статті полягає у визначенні змісту літературознавчої компетентності та особливостей її формування у процесі опрацювання зарубіжної авторської казки. Літературознавча компетентність майбутніх учителів початкових класів – це сукупність знань, умінь та навичок, які дозволяють ефективно сприймати, аналізувати, інтерпретувати літературні твори, а також передавати ці знання учням початкової школи. Вивчення зарубіжних літературних казок може стати одним з ефективних шляхів формування літературознавчої компетентності майбутніх учителів початкових класів.

У статті аналізується зміст чинних підручників з інтегрованого курсу «Українська мова та читання» для учнів відповідних класів НУШ. Автори

подають методичні рекомендації щодо вивчення програмних казок зарубіжних письменників («Дюймовочка» Г.-К. Андерсена, «Мауглі йде до дітей» Дж.-Р. Кіплінга, «Малий і Карлсон, що живе на даху» А.-А.-Е. Ліндгрена), спрямовані на формування літературознавчої компетентності бакалаврів початкової освіти.

Вивчення зарубіжної літературної казки є важливим засобом формування літературознавчої компетентності майбутніх учителів початкових класів, оскільки спрямоване на розвиток аналітичного мислення студентів, емоційного сприйняття літератури, вміння застосовувати казкові тексти в навчальному процесі. Завдяки цьому педагоги зможуть ефективно працювати з дитячою літературою, формувати в молодших школярів інтерес до читання та розуміння художнього слова, розвивати їхню уяву, творчі здібності, емоційний інтелект, критичне мислення, прищеплювати любов до світової літератури.

Ключові слова: літературознавча компетентність, літературознавча компетентність учнів початкової школи, фольклорна казка, літературна казка.

Holubovska Iryna Vladyslavivna Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Primary Education and Culture of Professional Language, Ivan Franko Zhytomyr State University, Zhytomyr, tel.: (0412) 47-08-22, <https://orcid.org/0000-0002-0875-8487>

Pidhurska Valentyna Yuriivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Primary Education and Culture of Professional Language, Ivan Franko Zhytomyr State University, Zhytomyr, tel.: (0412) 47-08-22, <https://orcid.org/0000-0002-9882-6390>

DEVELOPMENT OF LITERARY COMPETENCE IN PRIMARY TEACHERS WHILE STUDYING FOREIGN LITERARY FAIRY TALES

Abstract. A primary school teacher plays a crucial role in fostering a child's reading habits and introducing them to the world of fiction. During their professional training, students pursuing Bachelor's degree in Primary Education gain an in-depth understanding of Ukrainian and world children's literature. They develop the ability to analyze and interpret literary works, engage with texts from multiple perspectives, and comprehend their structure, themes, ideas, and character development. Future teachers must be equipped to lead lessons in language and literature that not only impart knowledge but also encourage students to think critically, express their own thoughts and emotions, and reflect on the text's content and moral dilemmas. Therefore, cultivating literary competence in future primary school teachers is a vital component of their professional training.

This article aims to define the concept of literary competence and explore its development through the study of foreign fairy tales. Literary competence in future primary school teachers encompasses a set of knowledge, skills, and abilities that enable them to effectively comprehend, analyze, and interpret literary works, as well as convey this understanding to young students. Engaging with foreign literary fairy tales can serve as an effective approach to fostering literary competence in aspiring primary school educators.

The article analyzes the content of current textbooks for the integrated course "Ukrainian Language and Reading" for students of the relevant grades of the New School of Ukraine. The authors provide methodological recommendations for studying fairy tales by foreign writers ("Thumbelina" by H.-C. Andersen, "The Jungle Book" by J.-R. Kipling, "Karlsson on the Roof" by A.-E. Lindgren), aimed at forming the literary competence of bachelors of primary education.

Exploring foreign literary fairy tales plays a crucial role in developing the literary competence of future primary school teachers. This process enhances students' analytical thinking, emotional engagement with literature, and ability to integrate fairy-tale texts into the educational setting. As a result, teachers will be well-equipped to work with children's literature, cultivate young students' interest in reading and appreciation for literary expression, stimulate their imagination and creativity, foster emotional intelligence and critical thinking, as well as nurture a lifelong love for world literature.

Keywords: literary competence, literary competence of elementary school students, folklore tale, literary tale.

Постановка проблеми. Учитель початкових класів відіграє ключову роль у формуванні читацької культури дитини та залученні її до світу художньої літератури. Педагог покликаний не лише навчити учнів читати, а й пробудити в них любов до книги, зацікавити читанням. Тож у процесі професійного становлення бакалавр початкової освіти здобуває ґрунтовні знання з української та світової літератури для дітей; опановує навички аналізу й інтерпретації літературних творів; навчається працювати з художніми текстами, аналізувати їх із різних точок зору, розуміти структуру твору, тему та ідею, характери персонажів. Майбутні вчителі повинні бути готові до проведення таких уроків мовно-літературної освітньої галузі, на яких учні зможуть не лише засвоювати знання, а й розвивати власні думки й почуття через читання, критично ставитись до тексту, розмірковувати над його змістом та моральними дилемами. Тож формування літературознавчої компетентності в майбутніх учителів початкових класів є важливим аспектом їхньої професійної підготовки.

Студенти ННІ педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка, майбутні бакалаври початкової освіти, підвищують рівень

власної літературознавчої компетентності на заняттях з ОК «Дитяча література з основами культури і техніки мовлення».

Літературознавчу компетентність учителя демонструють не тільки знання творів та аналітико-критичні навички, а й вміння методично грамотно опрацьовувати програмові твори з учнями на уроках, використовуючи сучасні ефективні методи та технології. Тому літературознавча компетентність студентів удосконалюється і в процесі вивчення «Методики навчання мовно-літературної освітньої галузі (українська мова та література)».

Одне із завдань цих освітніх компонент – ознайомити студентів із багатством художніх творів зарубіжної літератури, що входять у коло читання учнів початкових класів, сформуванню й розвинути в майбутніх учителів уміння та навички керувати читанням своїх вихованців. Моніторинг підручників з української мови та читання (2-4 класи) показав, що в них широко представлена зарубіжна авторська казка.

На нашу думку, вивчення цього популярного жанру дитячої літератури може стати ефективним засобом формування літературознавчої компетентності у здобувачів вищої освіти. У процесі опрацьовування зарубіжної літературної казки студенти вдосконалюють навички аналізу художнього тексту; розширюють світосприймання, засвоюють творчий набуток кращих іноземних письменників; опановують методику аналізу твору; розвивають критичне мислення; стимулюють читацьку мотивацію; покращують мовленнєву культуру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування літературознавчої компетентності здобувачів різних ланок освіти розглядали О. Афанасьєва, Л. Базиль, О. Бондаренко, О. Вашуленко, М. Вовк, Г. Волошина, Т. Качак, І. Киричок, О. Коросташивець, Л. Мацько, Л. Паламарчук, С. Пасинок, Т. Полякова, О. Пометун, Т. Петровська, О. Савченко, Г. Семенов, В. Сиротенко, А. Ситченко, С. Собчинська, В. Тименко, Г. Ткачук, О. Фенцик, В. Шуляр, І. Цимбалюк, Г. Ткаченко, Н. Чепелева, Т. Яценко та ін.

Формування літературознавчої компетентності вчителів початкової школи вивчали О. Бондаренко, Г. Гергуля, Л. Іванова, Л. Красюк, Н. Ковтун, О. Липчанко-Ковачик, В. Сиротенко, Т. Петровська, О. Фенцик та ін. У контексті Нової української школи методику викладання зарубіжної літературної казки досліджували І. Анікіна, Н. Богданець-Білоskalенко, Г. Васильків, І. Голубовська, О. Гордієнко, О. Казанжи, І. Капустян, Т. Качак, Ж. Клименко, О. Куцевол, Л. Маляр, Т. Мельник, О. Орлова, І. Павлюченко, В. Пахаренко, В. Пашкевич, Н. Півнюк, В. Підгурська, О. Слизук, В. Снегірєва, І. Тригуб, Л. Удовиченко, О. Фідкевич, О. Ходорич тощо.

Мета статті – визначення змісту літературознавчої компетентності та особливостей її формування у процесі опрацьовування зарубіжної авторської казки.

Виклад основного матеріалу. У рамках нашого дослідження виникає потреба в уточненні поняття «літературознавча компетентність». Т. Яценко у статті «Компетентнісно орієнтована літературна освіта в контексті завдань нової української школи» розглядає літературознавчу компетентність у складі предметної читацької компетентності: «Літературознавча компетентність – якість особистості, що виражається в здатності орієнтуватися в світовому та національному літературному процесі, застосовувати засвоєні теоретико-літературні знання для аналізу та інтерпретації художнього твору» [1, С. 44]. Називаючи літературознавчу компетентність однією із складових професійної компетентності вчителя початкових класів, О. Фенцик у праці «Формування літературознавчої компетентності майбутніх учителів початкової школи: шляхи реалізації» виокремлює в ній «літературознавчі знання, сукупність умінь і навичок, які сприяють правильному сприйняттю, усвідомленню й інтерпретації художніх текстів. Літературознавчий компонент фахової підготовки забезпечить здатність майбутнього вчителя початкових класів навчити не тільки читати молодших школярів, але й сформуванню початкові вміння аналізувати та повноцінно сприймати художнє мистецтво, що є основою розвитку читацької компетентності» [2, С. 179]. Л. Красюк, Н. Ковтун, О. Липчанко-Ковачик у статті «Підготовка студентів до формування літературознавчої компетентності молодших школярів» компонентами літературознавчої компетентності вважають «практичне оволодіння літературними поняттями, розпізнавання літературних творів, їх аналіз» [3, С. 194].

У процесі дослідження означеної проблеми ми дійшли висновку, що літературознавча компетентність майбутніх учителів початкових класів – це сукупність знань, умінь та навичок, які дозволяють ефективно сприймати, аналізувати, інтерпретувати літературні твори, а також передавати ці знання учням початкової школи.

Вивчення зарубіжних літературних казок може стати одним з ефективних шляхів формування літературознавчої компетентності майбутніх учителів початкових класів. Зокрема вивчення зарубіжної авторської казки сприяє:

- розвитку навичок аналізу художнього тексту (вивчення казок допомагає майбутнім педагогам навчитися визначати жанрові особливості літературної казки; аналізувати структуру твору; описувати систему персонажів, їхню типологію);
- розширенню уявлень здобувачів про світ (через читання казок зарубіжних авторів відбувається знайомство із світовим культурним надбанням; майбутні педагоги вчать порівнювати твори різних авторів, знаходити спільне й відмінне);
- оволодінню методикою проведення уроків мовно-літературної освітньої галузі (вивчення зарубіжної літературної казки дає змогу опанувати різні методи та прийоми роботи з текстом у початковій школі);

- розвитку критичного мислення (аналіз зарубіжних авторських казок допомагає студентам навчитися критично оцінювати ідеї, закладені у творах, і навчати цього учнів);
- стимулюванню читацької мотивації (казки є чудовим інструментом для формування інтересу до читання, і майбутній учитель повинен вміти використовувати їх для заохочення учнів до роботи з текстами);
- розвиток мовленнєвої культури (зарубіжні авторські казки в гарному українському перекладі збагачують словниковий запас майбутніх педагогів та навчають працювати з художніми засобами мови).

Літературна казка виникла на основі фольклорної, зберігаючи певні важливі риси, як-от: наявність магічних елементів; відтворення довічної боротьби добра і зла; орієнтацію на дитячу аудиторію. Проте між цими різновидами казок існують і принципові відмінності. Передусім народна казка, на відміну від літературної, не має одноосібного автора, відповідно й канонічного тексту, і кожен оповідач може додати до казки щось своє. Упродовж невизначеної кількості років (а то й століть) народна казка існувала лише в усній формі, поширюючись з уст в уста, тоді як літературні твори спершу друкувалися в книжках, часописах, а вже пізніше, за наявності бажання, переказувалися. Тобто для існування літературної казки цей чинник зовсім не є обов'язковим.

Фольклорна казка часто не має чіткої прив'язки до конкретного часу й місця, до історичних чи географічних реалій, що робить її більш універсальною. Такий прийом готує читачів до винятковості й незвичності подій, які розгортатимуться пізніше. В авторській казці фантастика нерідко вплітається в реальність раптово, створюючи додаткову інтригу. Так, на початку повісті-казки А.-А.-Е. Ліндгрена «Малий і Карлсон, що живе на даху» здобувачі дізнаються про *звичайну*² родину Свантесонів, які мешкають у Стокгольмі на *звичайній* вулиці у *звичайному* будинку (й авторський акцент на буденності зображеного художнього світу спочатку вводить читача в оману, бо за таких типових обставин годі очікувати чогось фантастичного).

Порівняно з народними літературні казки, як правило, мають складнішу композицію; яскравіші засоби художнього вираження; поведінка їх персонажів психологічно вмотивована; у змісті відображені культурні, соціальні та політичні контексти епохи й авторські ідеали. Творець літературної казки більше уваги приділяє розвитку характерів персонажів, описам різних типів (портрет, пейзаж, інтер'єр) і міркуванням.

Історія європейської літературної казки пов'язана з Італією, де вийшли друком збірки венеційця Джованні-Франческо Страпароли «Приємні ночі» (*Le piacevoli notti*) (1550) та неаполітанця Джамбаттісти Базіле «П'ятиденник»

² Курсив наш – І. Г., В. П.

(II Pentamerone) (1634). Справжній засновник європейської літературної казки – французький письменник Шарль Перро; його книжка «Історії та оповідки минулих часів з повчальними висновками» («Histoires ou Contes du Temps passé, avec des moralités») з підзаголовком «Казки матінки моєї Гуски» («Les Contes de ma Mère l'Oye») (1697) серйозно вплинули на популяризацію літературної казки в різних країнах.

У 1910 р. фінський фольклорист Антті Аарне створив класифікацію казок, яку доповнили й модернізували Стіт Томпсон (США) у 1928 р. та Ганс-Йорг Утер (ФРН) у 2004 р. В основу класифікації Аарне-Томпсона-Утера покладено сюжет і тип казки. Відповідно казки поділяються на такі групи: казки з тваринами (Animal Tales); з магією (Tales of Magic); релігійні (Religious Tales); романтичні (Romantic Tales); казки про дурного чорта/велетня (Tales of the Stupid Ogre); жарти та анекдоти (Jokes and Anecdotes); казки-формули (кумулятивні казки) (Formula Tales) [4]. Відповідно до Типової освітньої програми (3-4 клас), розробленої під керівництвом О. Савченко, на уроках мовно-літературної освітньої галузі казки традиційно групуються за змістом: казки про тварин (птахів, рослин, комах); героїко-фантастичні; соціально-побутові [5, С. 25].

Навчальна програма ОК «Дитяча література з основами культури і техніки мовлення», за якою працюють майбутні бакалаври початкової освіти, розроблена з урахуванням змісту типових освітніх програм та підручників мовно-літературної освітньої галузі для початкової школи. Вивчення зарубіжних казок починається з 2 класу: діти мають можливість ознайомитися з казками народів Європи; учні третіх і четвертих класів – з авторськими текстами. Оскільки саме в 3-4 класах вивчаються зарубіжні літературні казки, то предметом розгляду нашої статті стали чинні підручники мовно-літературної освітньої галузі («Українська мова та читання») для учнів відповідних класів НУШ. Зокрема ми ознайомилися із змістом таких підручників для 3 класів – О. Савченко; М. Чабайовської, Н. Омельченко; А. Савчук; М. Чумарної; О. Вашуленко; Г. Остапенко, О. Волощенко; І. Большакової, М. Пристінської; для 4 класів – Н. Богданець-Білоskalенко; І. Большакової, І. Хворостяного; О. Савченко, І. Красуцької; Г. Іваниці; О. Іщенко, А. Іщенка; М. Чабайовської, Н. Омельченко, С. Кожушко; Г. Сапун; Г. Остапенко, О. Волощенко, О. Козак.

Загалом автори чинних підручників надають перевагу англomовним літераторам, у першу чергу британським. У підручниках представлені уривки з книжок Роальда Дала «Чарлі і шоколадна фабрика», Льюїса Керролла (Чарльза-Лютвіджа Доджсона) «Аліса в Країні Чудес», Джона-Рональда-Руела Толкіна «Листи Різдяного Діда», Джозефа-Редьярда Кіплінга «Книга джунглів», Алана-Александра Мілна «Вінні-Пух і всі-всі-всі», Клайва-Стейплза Льюїса «Хроніки Нарнії», Джоан Роулінг «Гаррі Поттер і

філософський камінь», Майкла Бонда «Ведмежа Паддінгтон», Іана Вайброу «Капосна книжка Малого Вовчика»; казки «Пінгвіня Джо та черепашка Джейн» Дональда Біссета, «Равлик і кіт» Джулії Дональдсон. Американська література представлена творами Доктора Сьюза (Теодора-Сьюза Гейзела) «Про Грінча, який украв Різдво» і Лаймена-Френка Баума «Чарівні цукерки».

Казки «Дюймовочка» і «Принцеса на горошині» Ганса-Крістіана Андерсена презентують дитячу літературу Данії; «Дідусь, який говорив лише примовками» Ельзи Бесков, фрагменти з повістей-казок «Пеппі Довгапанчоха» і «Малий та Карлсон, що живе на даху» Астрід-Анни-Емілії Ліндгрєн, «Петсон, Фіндус і намет» Скєна Нордквіста – Швеції; «Мумі-Троль» Туве-Маріки Янссон – Фінляндії; казки «Бременські музики», «Королева бджіл» братів Грімм, «Як полюбити павученя» Діани Амфт та уривок із книжки «Маленька Баба-Яга» Отфріда Пройслера – Німеччини; казка «Лисичка йде до бібліотеки» Лорєнца Паулі та Катрін Шерер – Швейцарії; фрагмент казки «Маленький принц» Антуана-Марі-Жана-Батіста-Роже де Сєнт-Екзюпері – Франції; казка «Мєне звати Європа» Гжегоша Касдепке й уривок із повісті-казки «Академія пана Ляпки» Яна Бжехви (Яна-Віктора Лєсмана) – Польщі; фрагменти повістей-казок «Пригоди Піноккіо» Карло Коллоді (Лорєнціні), «Пригоди Цибуліно» Джованні-Франческо Родарі та «Мортіна. Історія, від якої можна вмерти зо сміху» Барбари Кантіні – Італії.

Так, на занятті з ОК «Дитяча література з основами культури і техніки мовлення» студенти вивчають творчість Ганса-Крістіана Андерсєна, яка широко представлена в чинних підручниках. Наприклад, казка «Дюймовочка» пропонується для вивчення підручником «Українська мова та читання» для учнів 4 класу (автори – М. Чабайовська, Н. Омєльченко, С. Кожушко) [6, С. 38-41]. За жанром це чарівна казка з елементами соціальної критики та глибоким моральним змістом. Твір присвячений пошукам самоїдентичності, боротьбі за свободу та щастя. Андерсенівська Дюймовочка стикається з викликами долі: викраденням, загрозами й потребою знайти своє місце в світі. Студенти мають самостійно з'ясувати етимологію імені головної героїні (данською – Tommelise). Дюйм – міра довжини, що дорівнює 2,54 см (1/12 фута). Тобто йдеться про дівчинку неймовірно маленького зросту, і саме слово *дюймовочка* давно стало узагальненою назвою. Героїня Андерсєна уособлює доброту, милосердя, стійкість, оптимізм; у мініатюрної Дюймовочки велике серце. У творі реалізуються типові мотиви для всієї творчості Андерсєна: дівчинка, котра шукає свою ідентичність; подолання труднощів; щаслива доля як результат боротьби. Казкар проголошує ідею утвердження цінності свободи, щирості та гармонії з природою.

Активним учасником подій у казці виступає природа. Так, квітка, з якої з'являється Дюймовочка, стає своєрідним символом життя; образи тварин відображають різні аспекти людської поведінки. Жаба демонструє матеріаліс-

тичний підхід до існування; її деспотичне бажання оженити сина на Дюймовочці, нехтуючи волею «нареченої», свідчить про жорстокість та безсердечність; бажання жаб'ячого сина для його свавільної матері теж не цікаві. (До речі, саме цим інтригуючим епізодом завершується уривок, поданий у шкільному підручнику, і діти мають за QR-кодом знайти повний текст та прочитати його). Хрущ, Мишка і Кріт також уражають головну героїню у правах, змушуючи прийняти своє бачення її життєвого шляху. І тільки Ластівка уособлює рятівника, здатного допомогти Дюймовочці вибратися з труднощів і знайти особисте щастя.

Вивчення казки «Дюймовочка» Ганса-Крістіана Андерсена сприяє розвитку критичного мислення здобувачів освіти, зокрема, через аналіз ситуацій, зображених у творі, та прийняття рішень героями. Так, Дюймовочка переживає різні моменти, коли їй доводиться самотужки робити серйозний вибір або пристосовуватися до обставин (наприклад, життя з Жабою, Хрущем, Мишею, Кротом). Здобувачі можуть обмірковувати правильність/неправильність вчинків казкових персонажів.

Важливо надати оцінку й моральним чеснотам героїв. Дюймовочка, Жаба, Хрущ, Миша, Кріт і Ластівка демонструють різні цінності та поведінку (егоїзм, свавілля, байдужість, вдячність, співчуття, жертвовність). Цікаво обговорити й альтернативні точки зору на поняття *чуйність*. Студенти можуть уявити, як події виглядали з позиції Жаби, Крота чи Ластівки: такий вид роботи розвиває здатність розбирати ситуації з різних сторін.

Потребує обговорення з майбутніми педагогами й таке значуще питання, як свобода та право на особистий вибір: Дюймовочка не хоче залишатися з Кротом чи Жабою, бо це суперечить її внутрішнім прагненням. Таким чином, «Дюймовочка», як і інші казки Андерсена, – не просто чарівна історія, а глибокий життєвий урок, що навчає дітей і дорослих цінувати доброту, дружбу, свободу вибору та гармонію з собою і світом. Вони залишаються актуальними у всі часи, адже порушують вічні теми боротьби добра і зла, випробувань та особистісного зростання.

У підсумку варто згадати про те, що 2 квітня, в день народження казкаря, відзначають Міжнародний день дитячої книги, а найкращі дитячі письменники й ілюстратори дитячих книжок отримують премією імені Андерсена.

Програмою ОК «Дитяча література з основами культури і техніки мовлення» передбачено вивчення «Книги Джунглів» Джозефа-Редьярда Кіплінга. У своєму анімалістичному творі повістяр порушує низку значущих проблем: взаємодія людини та природи; закон як основа суспільства; проблема ідентичності й самовизначення та пошуку свого місця у світі; конфлікт цивілізації та дикого світу. У підручнику О. Савченко, І. Красуцької (4 клас) [7, С. 113-118] учням пропонується для вивчення фрагмент повісті-казки під назвою «Мауглі йде до людей». Авторки підручника обрали надзвичайно

емоційний уривок, в якому тигр Шер-Хан намагається скинути багаторічного вожака вовчої зграї Акелу і знищити Мауглі – людське дитя, виховане вовками. У цьому тексті перед читачем постає внутрішня драма головного героя, який усвідомлює протиборотство тваринного й людського в своїй душі.

На цьому занятті пропонуємо першочергово зосередитися на фрагменті, який вивчається в початкових класах. Обговорення рішень Мауглі, зокрема його вибору повернутися до людей, стимулює здобувачів аналізувати вчинки персонажа, порівнювати їх із власним досвідом і моральними цінностями. Так, розбираючи стосунки Мауглі з вовками, Балу, Багірою, людьми та обставини, які спонукали героя залишити джунглі й повернутися до людей, студенти оцінюють причини й наслідки дій. У своєму творі Кіплінг звертається до складних **моральних дилем**: до якого світу належить Мауглі – джунглів чи людей? Що означає прийняття іншої культури? Обговорюючи правильність/хибність вчинків Мауглі, студенти висловлюють власну думку й аргументують її.

Здобувачі освіти здійснюють порівняльний аналіз, зіставляючи життя в джунглях і життя серед людей: які переваги й недоліки обох світів? Що було складним для Мауглі? Порівняння вчинків Акели й Шер-Хана допомагає формувати критичний підхід до аналізу тексту. Окрім того, Кіплінг порушує тему соціальної інтеграції. Історія Мауглі спонукає до міркування про важливість прийняття інших, адаптації до нових обставин і збереження своєї ідентичності.

Робота з текстом може стимулювати прогнозування. Студенти передбачають, як саме Мауглі поводитиметься серед людей, що зміниться в його житті та які труднощі виникнуть. Нині багато наших співвітчизників уже мають не завжди позитивний досвід міграції в межах України й тимчасової еміграції через російську агресію, тому тривожні роздуми літературного персонажа для них мають бути більш зрозумілими. Варто обговорити із здобувачами проблеми, які з'являються у процесі адаптації до нового середовища, та можливі шляхи їх вирішення.

Так студенти не лише краще зрозуміють сюжет і персонажів твору, а й розвинуть уміння аналізувати, оцінювати й застосовувати набуті знання в майбутній професійній діяльності.

На практичних заняттях можна запропонувати студентам створити буктрейлер – коротке відео, яке передає атмосферу книги, зацікавлює глядачів та мотивує їх до читання. Створення здобувачами освіти відеоролика до «Книги джунглів» – це цікавий і корисний досвід, який допоможе майбутнім педагогам краще зрозуміти класичну літературу та розвинути свої творчі здібності. Такий формат завдання сприятиме не лише кращому розумінню книги, а й навчить застосовувати мультимедійні навички для популяризації літератури. Це також чудова нагода розвинути командну роботу та креативне мислення.

І. Большакова та М. Пристінська у своєму підручнику «Українська мова та читання» (3 клас, частина 2) [8, С. 67-71] пропонують учням для ознайомлення 1 розділ повісті-казки Астрід Ліндгрєн «Малий і Карлсон, що живе на даху». Шведська письменниця вводить читачів у самотній художній світ, де гармонійно поєднані фантазія та реальність. Авторка представляє головного героя – Сванте Свантесона, якого родичі називають Малим. Хлопчик – наймолодша дитина в звичайній шведській сім'ї, яка складається з батька, матері, старшого брата Боссе та сестри Бетан. Малий часто почувається самотнім, оскільки його старші брат і сестра мають власні інтереси й компанію, а батьки зайняті повсякденними справами. Сванте мріє про справжнього друга, і тому в його житті з'являється неймовірний герой Карлсон – дивний, веселий, трохи нахабний чоловічок із пропелером на спині, котрий мешкає на даху.

Тема дружби провідна в повісті-казці. Карлсон як персонаж є втіленням фантазії Малого, і читач може задуматися про реальність його існування. Малий – доброзичливий, наївний і мрійливий хлопчик; його любов до іграшок і тварин підкреслює дитячу безпосередність. Через типовість ситуацій (самотність дитини, мрії про друга) читачі можуть асоціювати себе з Малим: це допомагає краще зрозуміти переживання героя і включитися в історію. Здобувачі мають обговорити поведінку Карлсона: чому він поводиться так грайливо й безтурботно, чи завжди такі дії є правильними й чому іноді Карлсон навмисно перебільшує свої можливості. Чому Малий підтримує друга навіть тоді, коли той створює незручності? Власне, перед читачами постає моральна дилема: чи є Карлсон гарним другом для Малого? Як можна виправити ситуації, коли хтось із друзів робить щось неправильно, як це часто трапляється з Карлсоном? Чи повинні друзі завжди підтримувати одне одного, навіть якщо хтось поводиться не зовсім чесно?

Студенти можуть порівняти, як друзі неоднаково реагують на життєві обставини: Карлсон бачить пригоди у всьому, навіть у проблемах, а Малий більш обережний і розсудливий. Аналіз контрастної поведінки Карлсона, безтурботного жартівника, та серйозніших дорослих дає змогу оцінити різні підходи до вирішення проблем. У процесі обговорення здобувачі освіти встановлюють причиново-наслідкові зв'язки між діями Карлсона (його нескінченними витівками) і наслідками для інших персонажів (реакцією Малого або дорослих); висловлюють та аргументують власне ставлення до дружби Карлсона й Малого, наводять як аргументи приклади з тексту. Варто розглянути із студентами можливі варіанти розвитку подій: чи змінилося б життя Малого, якби він не зустрів Карлсона? А як Карлсон поведився б, якби жив із Малим? Чому Карлсон називає себе «чоловіком у розквіті сил»? Як це впливає на його ставлення до пригод? Чому Малий довіряє Карлсонові, і чи завжди це добре? Чи може дружба Малого й Карлсона змінити самого Карлсона?

Карлсон – бешкетник, який постійно вигадує щось нове. Та попри свої пустощі герой учить Малего цінувати моменти радості й бути впевненим у собі, приймати себе таким, який він є. Карлсон допомагає Малому розважитися, забути про буденні клопоти й відчути себе частиною захопливих пригод. Цей неймовірний персонаж не підкоряється правилам дорослих, живе, як хоче, і завжди радіє життю. Хоча Карлсон іноді поводить себе егоїстично, він завжди поруч із Малим у важливі моменти, допомагає другові відчути себе сильнішим і сміливішим. Можливо, Карлсон – це лише фантазія Малего, його уявний друг, якого хлопчик створив, щоб почуватися менш самотнім.

Повість-казка «Малий і Карлсон, що живе на даху» залишається актуальною завдяки цікавому сюжету, гумору та глибокому психологічному змісту. Через веселий, захопливий і життєвий контекст авторка розкриває важливі теми: дружби, самотності дитини, дитячої фантазії; проголошує ідею важливості дружби, уяви, веселощів та гармонії в дитячому житті. Завдяки гумору, цікавим пригодам і легкій формі подачі казка залишається улюбленим твором для дітей різних поколінь.

Висновки. Вивчення зарубіжної літературної казки є важливим засобом формування літературознавчої компетентності майбутніх учителів початкових класів, оскільки спрямоване на розвиток аналітичного мислення студентів, емоційного сприйняття літератури, вміння застосовувати казкові тексти в навчальному процесі. Завдяки цьому педагоги зможуть ефективно працювати з дитячою літературою, формувати в молодших школярів інтерес до читання та розуміння художнього слова, розвивати їхню уяву, творчі здібності, емоційний інтелект, критичне мислення, прищеплювати любов до світової літератури. Тож сформована літературознавча компетентність учителів початкових класів – важливий компонент їхньої професійної підготовки.

Література:

1. Яценко Т. О. Компетентісно орієнтована літературна освіта в контексті завдань нової української школи. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2018. № 4. С. 43–48.
2. Фенцик О. М. Формування літературознавчої компетентності майбутніх учителів початкової школи : шляхи реалізації. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 10 (54). С. 178–187.
3. Красюк Л. В., Ковтун Н. І., Липчанко-Ковачик О. В. Підготовка студентів до формування літературознавчої компетентності молодших школярів. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»*. 2022. № 9(14). С. 189–196.
4. Aarne A., Thompson S. The Types of the Folktale. A Classification and Bibliography Helsinki : Academia Scientiarum Fennica, 1961 [1910]. 588 p.
5. Типова освітня програма початкової освіти, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. (3-4 клас) : наказ Міністерства освіти і науки України від 08 жовтня 2019 р. № 1273. Навчальні програми для 1-4 класів. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf> (дата звернення: 18.01.2025 р.).

6. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Кожушко С. М. Українська мова та читання: підр. для 4 кл. закладів загал. серед. освіти (у 2 ч.). Тернопіль : Астон, 2021. Ч. 2. 160 с.
7. Савченко О. Я., Красуцька І. В. Українська мова та читання : підр. для 4 кл. закладів загал. серед. освіти (у 2 ч.). Київ : УОВЦ «Оріон», 2021. Ч. 2. 160 с.
8. Большакова І. О., Пристінська М. С. Українська мова та читання : підр. для 3 кл. закладів загал. серед. освіти (у 2 ч.). Харків : Ранок, 2020. Ч. 2. 112 с.

References:

1. Yatsenko, T. O. (2018). Kompetentnisno oriietovana literaturna osvita v konteksti zavdan novoi ukrainsoi shkoly [Competency-oriented literary education in the context of the tasks of the new Ukrainian school]. Naukovi zapysky NDU im. M. Hoholia. Psykholoho-pedahohichni nauky – Scientific notes of the NSU named after M. Gogol. Psychological and pedagogical sciences, 4, 43–48 [in Ukrainian].
2. Fentsyk, O. M. (2015). Formuvannia literaturoznavchoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly : shliakhy realizatsii [Formation of literary competence of future primary school teachers : ways of implementation]. Pedahohichni nauky : teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical sciences : theory, history, innovative technologies, 10 (54), 178–187 [in Ukrainian].
3. Krasiuk, L. V., Kovtun, N. I., Lypchanko-Kovachyk, O. V. (2022). Pidhotovka studentiv do formuvannia literaturoznavchoi kompetentnosti molodshykh shkoliariv [Preparing students for the formation of literary competence of younger schoolchildren]. Perspektyvy ta innovatsii nauky. Seriia «Pedahohika», Seriia «Psykhologhiia», Seriia «Medytsyna» – Prospects and innovations of science. Series «Pedagogy», Series «Psychology», Series «Medicine», 9(14), 189–196 [in Ukrainian].
4. Aarne, A., Thompson, S. (1961). The Types of the Folktale. A Classification and Bibliography Helsinki : Academia3 Scientiarum Fennica, 588 [in English].
5. Typova osvithnia prohrama pochatkovoї osvity, rozroblena pid kerivnytstvom Savchenko O. Ya. (3-4 klas) [Typical educational program for primary education, developed under the leadership of Savchenko O. Ya. (grades 3-4)]: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 08 zhovtnia 2019 r. № 1273. Navchalni prohramy dlia 1-4 klasiv – Curriculum for grades 1-4. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/prohramy-1-4-klas/2020/11/20/Savchenko.pdf> [in Ukrainian].
6. Chabaiovska, M. I., Omelchenko, N. M., Kozhushko, S. M. (2021). Ukrainska mova ta chytannia : pidr. dlia 4 kl. zakladiv zahal. sered. osvity [Ukrainian language and reading : textbook for 4th grade of general secondary education institutions : in 2 p.] (Vols. 1-2). Ternopil : Aston, 2 [in Ukrainian].
7. Savchenko, O. Ya., Krasutska, I. V. (2021). Ukrainska mova ta chytannia : pidr. dlia 4 kl. zakladiv zahal. sered. osvity [Ukrainian language and reading : textbook for 4th grade of general secondary education institutions : in 2 p.] (Vols. 1-2). Kyiv : UOVTS «Orion», 2 [in Ukrainian].
8. Bolshakova, I. O., Prystinska, M. S. (2020). Ukrainska mova ta chytannia : pidr. dlia 3 kl. zakladiv zahal. sered. osvity [Ukrainian language and reading : textbook for 3th grade of general secondary education institutions : in 2 p.] (Vols. 1-2). Kharkiv : Ranok, 2 [in Ukrainian].